

Györgyi Csaba
Magyar ókatolikusok – történelem és identitás*
(Ókatolikusok – katolikus szemmel)

Bálint B. András emlékére¹

Előszó

1723-ban valami elkezdődött Hollandiában...

Talán egyszerűbb lett volna az ókatolikus hitelveket, illetve vallástörténetet bemutatni, az intézmény és struktúra helyett azonban érdekesebbnek tűnt az önazonosság-önmeghatározás: az identitás felől feltárni az ókatolicitást, illetve magát az ókatolikusot, aki különös módon egyszerre azonosítja és megkülönbözteti magát egy katolikusról,² s éppen úgy határozza meg (ó)katolikusként az identitását, hogy a Római Katolikus Egyház álláspontja és egyházjoga szerint az önmagában beálló kiközösítés folytán ténylegesen nem is (római) katolikus.³ Ez a tanulmány identitástörténeti⁴ hangsúlyt helyez kutatásának tárgyára, s a második fejezetében az ókatolicizmus időben legelső és az egyik legutolsó magyar egyéniségére: Kubinyi Viktorra és Széles Tamásra⁵ összpontosít a megnyilatkozásaik, egy felvett történeti interjú, valamint a fellelhető történeti szakirodalom segítségével.⁶

Közhely, de az ókatolicizmus az egyháztörténet méltatlanul alulértékelt és a többi témához képest kevésbé kutatott területei közé tartozik. Mindehhez érdemes hozzátenni, hogy a téma Magyarországra, illetve a magyar származású személyekre történő szűkítése még ennél is „kedvezőtlenebb” képet mutat.⁷ Emellett, mivel az ókatolikus mozgalom a Római Katolikus Egyházból vált ki vagy ágazott el, érthető módon nem, vagy csak alig számottevő mértékben nyert teret a vidéki magyar lakosság még jobbára hagyományhű, vagy legalábbis hagyománytisztelő katolikusainak körében, így területileg – néhány vidéki példától eltekintve

* Előadásként elhangzott: BFL+ előadássorozat, Budapest Főváros Levéltára, 2022. június 7.

¹ Bár ezt a tanulmányt Bálint B. András emlékének ajánlom, mivel Szabadulás a félelemtől című, 1992-ben megjelent munkája nagy hatást gyakorolt rám, ez az írás mégsem vallásszociográfia vagy religiográfia, hanem olyan történeti vizsgálódás, amely a látszat ellenére nem a teológia és az egyháztörténet, hanem leginkább az identitás-történet koordináta-rendszerében helyezhető el.

² A forrásokban az ókatolikusok részéről az ókatolikus-katolikus önmeghatározás váltakozik, de természetesen az ókatolikus jelző fordul elő gyakrabban. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az egyes ókatolikus közösségek tagjai gyakran egymástól is megkülönböztetik magukat (l. később a Scrantoni Unió kérdése).

³ Ez természetesen az első generációs kitérőkre vonatkozik, s nem azokra, akik már beleszülettek az ókatolicizmusba. A katolikus kánonjog (elsősorban a Codex Iuris Canonici) értelmében, így a Római Katolikus Egyház szemében az érvényesen, de nem megengedetten felszentelt ókatolikus papok által bemutatott szentségi cselekmények is érvényesek ugyan, de nem megengedettek. E kutatási irány másodlagos hasznaként természetesen a katolikusok-ókatolikusok közötti kommunikációnak, pontosabban a kommunikáció igényének, mint identitás-elemnek a fokozódó jelenlétével is számolni lehet, hiszen mindig akadnak olyan idealisták, akik ezt a második, elvi hasznot fogják fontosabbnak tartani.

⁴ Vallás és művészet: tulajdonképpen ez a kettő árulja el a legtöbbet magáról az emberről, belső motivációiról, identitásáról.

⁵ Széles Tamás és paptársa, Kováts Péter: jelenleg ők ketten alkotják a Scrantoni Uniohoz kapcsolódó Magyarországi Ókatolikus Egyház papi közösségét. A papsághoz hasonlóan a hívek száma sem túlságosan nagy, a vallástörténet azonban nem Godzillát állítja elének példaként, itt ugyanis nem a méret a lényeg. Ha csak egyetlen ókatolikus hívő lenne is hazánkban vagy akárcsak az egész világon, akkor is, sőt talán még annál is inkább érdemes volna kutatásokat folytatni ezen a téren.

⁶ Lényegében egyfajta *spirituális profilozásról* van szó.

⁷ Vö. Csima, 118. o.; Rajki, 2012., 190. o.; Miklós, 2014, 224. Ennek ellenére ebben a témakörben számos, kitűnő munka született Miklós Péter, Harsányi László, Sasvári László, Dorogi Ferenc és Csima Ferenc tollából, csak a legkiemelkedőbbeket említve, l. felhasznált irodalmat.

(pl. Kevermes⁸) leginkább a fővárosi, főváros-környéki hívek körei jelentették, illetve jelentik mai is működése színterét.

Tovább árnyalja a képet, hogy az ókatolikusokat az 1945 után a kommunista rezsim a Római Katolikus Egyház ellen is megpróbálta – kevés sikerrel – felhasználni. Mivel a kutatás során nehézséget jelentett az elsődleges források esetlegessége és alacsony száma, így célszerűnek tűnt egy ókatolikus identitás megélésére összpontosító történeti interjú felvétele is abból a célból, hogy mélyebbre ágyazott mozgatórugókra is fény derüljön.

Janzenisták és ókatolikusok Hollandiában

Az ókatolicizmus lehatárolása esetében a legelső kérdés a mozgalom kezdetének, vagyis a gyökereinek a meghatározása. Kétségtelen, hogy egyik előzményként a pápai tévedhetetlenség I. Vatikáni Zsinaton (1869-1870) felvetett, majd dogmatizált tételének elutasítása tekinthető⁹, azonban távolabbra tekintve szellemi előzményként olyan megalapozó, mély, spirituális gyökérzet rejlik, amelyben gyakran egymással is ellentétes eszméket és irányzatokat lehet felismerni, mint például a reformáció¹⁰, a gallikanizmus¹¹, a febronianizmus¹², a konciliarizmus¹³, vagy éppen az ókatolicizmushoz az egyházjog, illetve közvetlen egyháztörténeti előzmény szempontjából leginkább kapcsolható janzenizmus.

A janzenizmus atyja egy németalföldi teológus, Ypres (Ypern) püspöke: Cornelius Jansen (1585-1638) volt. Nézeteinek hosszas, teológiai elemzése helyett csak egy olyan pontot

⁸ Vö: Szegedi Kis Újság, 1946. szeptember 20. 3.; A községi bíró mariavita „papokat” hozott Kevermesre. A katolikus magyar népnek nem kellene a kompárti „hittérítők”; Magyar Nemzet, 1946. augusztus 25. 3.; A kevermesi bíró kinyitotta a bezárt templomot és „istentiszteletet” tartott; vö. Pál József: Üldözött papok Csanád Egyházmegyében – 1946. 1. rész. Szeged. 1996. 11. sz. 26–28. és Pál József: Üldözött papok Csanád Egyházmegyében – 1946. 2. rész. Szeged. 1996. 12. sz. 17–20.

⁹ A másodlagos források, pl. Szántó Konrád és Adriányi Gábor (egyébként mind a ketten római katolikus papok), kivétel nélkül ehhez az időszakhoz kötik az ókatolicizmus létrejöttét és elterjedését, azonban a felvett történeti interjúból meglepő módon az derült ki, hogy maguk az érintettek, tehát az ókatolikusok a Holland Egyházat tekintik az első ókatolikus egyházi közösségnek. Kováts Péter szerint az ókatolikus" jelző nem Hollandiából származik, ők ugyanis az ópüspöki jelzöt használták (Roomsche-Katholieke Kerk der Oud-Bisschoppelijke Cleresie): ókatolikusnak elsőként a regensburgi egyházmegye Thomas Braun plébánost nevezte - rosszállással - a püspöke, amikor az tiltakozott a szeplőtelen fogantatás tanának 1854-es dogmává nyilvánítása ellen (Braun később aztán valóban a német ókatolikus egyház papja lett) – Kováts Péter levele Györgyi Csabához, 2022. május 22. Egy másik, alapvető tévedés, amelybe a (római) katolikus szerzők beleesnek, hogy sugallják: az 1723-ban alakult Holland Egyház alapvetően egy janzenista elveket valló közösség volt, s ezt valamilyen formában és szinten a későbbi ókatolikus közösségek is „megörökölték”. Ezzel szemben Széles Tamás két fontos tényt szögez le: 1.: „Mindig mindenki csak az I. Vatikáni Zsinat ellenzéki mozgalmaként említi az ókatolicizmust, de az Ókatolikus Egyház 1723-ban jött létre Hollandiában.”; Széles-interjú, 19:40. ; 2.: „Jelenleg az Ókatolikus Egyházban semmiféle janzenista tartalom nincsen, és a múltban sem lehet ilyen tartalmat találni.”; Széles-interjú, 24:00.

¹⁰ Kézfenekvő, bár éppen egyszerűsítő mivolta miatt alapvetően téves az anglikanizmushoz *uniónyi* közelségbe került, s ezután egymással is ellentétes irányzatokra szakadt, így erős hitvédő karakter(ek)e)t felvevő ókatolikusokat (pl. Utrechti Unió – Scrantoni Unió) a reformáció egyházi közösségei közé sorolni. A protestantizmust egyébként Széles Tamás tévedésnek tartja (Széles-interjú, 03:00.).

¹¹ A gallikanizmus, a Rómától történő függetlenedés francia egyházpolitikai eszméjén kívül, aligha adott mást az ókatolicizmus számára, ráadásul a gallikán fejedelmi abszolútizmus legerősebb ellenpólusának éppen az általa oly hevesen üldözött janzenizmus bizonyult (Szántó, 228. o., l. 9. lábjegyzet).

¹² A febronianizmus eszménye a nemzeti egyház, ahol a püspökök a pápával szemben nagyarányú függetlenséget élveznek. Magyar Katolikus Lexikon, <http://lexikon.katolikus.hu/F/febronianizmus.html>, a letöltés dátuma: 2022.04.20.

¹³ Konciliarizmus (a latin concilium, vagyis zsinat szóból): egyházkép, mely szerint az Egyház legfőbb hatalmi szerve az egyetemes zsinat, amelynek még a pápa is alá van vetve. Katolikus Lexikon, <http://lexikon.katolikus.hu/K/konciliarizmus.html>, a letöltés dátuma: 2022.04.20.

érdeemes kiemelni, amely az ókatolikus identitás feltárása szempontjából mindenképpen hangsúlyos: Jansen egyik alapelve szerint az arisztotelianus skolasztika uralkodó szellemiségének elutasításával hangsúlyozni kell az Istennel való személyes kapcsolat, illetve a szabad akarat elé helyezett kegyelem jelentőségét a lélek üdvössége szempontjából, vagyis a szabad akarat elé – mintegy a determinizmus helyett – az isteni kegyelem erejét kell helyezni.¹⁴

Jansen szellemi köréből, írásainak, írásmagyarázóinak és követőinek erőfeszítései nyomán egy spirituális mozgalom kelt szárnyra, amely az Egyházon belül, bár a pápa is elítélte ezeknek a tanoknak a különféle változatait, leginkább mégis a jezsuitákkal, közelebbről a jezsuita laxizmussal¹⁵ folytatott vitát.¹⁶ Egy olyan folyamatos, több püspök, a pápa és számos pápai bulla közbejöttével egyre csak bonyolódó egyházi belviszály keletkezett, amely végül – a Hollandiába menekült francia janzenisták tevékenységének is köszönhetően – előbb egy, majd nem sokkal később még kettő, Rómától független püspökség létrejöttét eredményezte.¹⁷ Ez az 1723-tól mind a mai napig fennálló, vallási közösség, az úgynevezett Utrechti Ókatolikus Egyház¹⁸ mint anyaegyház képezte az újabb, XIX. századi ókatolikus mozgalom szellemi alapját is.

IX. Pius ókatolikusai

A történelem sodrását követve elérkezünk az ókatolicizmus következő, történelmi állomásához, az elutasított dogmák létrejöttének időszakához, vagyis IX. Pius pápai uralkodásának (1846–1878) első évtizedeihez. Különös párhuzam fedezhető fel az előbb említett gallikanizmus–janzenizmus dialektika, illetve IX. Pius pápasága és a kibontakozó, ókatolikus mozgalom dinamikus „szellemi széttartása” között. Például mindkét esetben az intézmény (hatalom) és a karizma (igény a reformokra és a változásra) állnak egymással szemben, vagyis leginkább egymásnak háttal.¹⁹

IX. Pius pápaságának egyik törekvését az egyházi főhatalom, illetve az egyházszervezet világméretű kiterjesztésének és centralizációjának igényében lehet megragadni.²⁰ Az eredmény egy erős, de lényegében rugalmatlan erődegyház lett egy olyan korban, amikor mindennél fontosabb lett volna az új kor viszonyaihoz való gyors alkalmazkodás képességének elsajátítása és annak gyakorlatba történő átültetése.²¹

¹⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Cornelius_Jansen, a letöltés dátuma: 2022. április 6.

¹⁵ A laxizmus a lelkiismeret bizonytalanságának megszüntetésére kialakult téves elmélet, mely szerint minden szabad és erkölcsileg nem kifogásolható, amit a törvény kifejezetten nem tilt. Magyar Katolikus Lexikon, <http://lexikon.katolikus.hu/L/laxizmus.html>, a letöltés dátuma: 2022.04.20.

¹⁶ Szántó, 227. o.

¹⁷ Szántó, 229. o.

¹⁸ Erre az egyházra több elnevezés is használatos: Roomsche Katholieke Kerk der Oud-Bisschoppelijke Cleresie (I. 9. jegyzet), Old Catholic Church of the Netherlands (Oud-Katholieke Kerk van Nederland), Ancient Catholic Church, Dutch Roman Catholic Church of the Old Episcopal Order, the Church of Utrecht (Ultrajectine Church), Jansenist Church of Holland. https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Catholic_Church_of_the_Netherlands#Old_Catholic_Archbishops_of_Utrecht, a letöltés dátuma: 2022. április 6.;

Kováts Tamás az I. Vatikáni Zsinat ellenzékéből vezeti le az ókatolicizmus létrejöttét. Szerint a holland egyház természetesen előbb létezett már, de ő úgy tekint rá, mint olyan közösségre, amely az Utrechti Unióhoz való csatlakozásával vált igazán ókatolikusá. Az ókatolikusok, akik eleinte nem akartak szakadást, először az Örmény Apostoli Egyházra gondoltak az apostoli szukcesszió forrásaként, nem az Utrechti Egyházra. – Kováts Péter levele Györgyi Csabához, 2022. május 22.

¹⁹ Kéznevelőknek tűnik a janzenisták, majd később az ókatolikusok „Rómától történő” spirituális exodusának rokonítása.

²⁰ Szántó, 366. o.

²¹ Szántó, 367. o.

A gyűjtőpontban az I. Vatikáni Zsinat második évében, vagyis 1870-ben elfogadott, a pápai primátust, azon belül a pápai tévedhetetlenség dogmáját is tárgyaló „Pastor Aeternus” kezdetű hittani rendelkezés volt, amelynek elfogadását, még a zsinaton belül, jelentős ellenzék²² kísérelte meg, heves viták közepette, ha nem is eltörölni, de legalább elhalasztani: sikertelenül.²³

A pápai tévedhetetlenségre vonatkozó hittétel ellen 1870 derekától német és svájci egyházi berkekben, különös tekintettel az egyetemi paptanárokra, egy széles körű, de egyelőre még csak egyházon belüli ellenállási mozgalom bontakozott ki.²⁴ Az akkoriban újra használatba került ókatolikus identitásjelző használatát viselőik, élen a konciliarista Ignaz Döllinger egyháztörténész professzorral, azzal indokolták, hogy ők az akkoriban már százötven esztendőes Holland Egyházhhoz hasonlóan az ősi, katolikus hithez maradtak hűek a számukra hitellenes újításnak tartott, oktrojált pápai tévedhetetlenséggel szemben²⁵.

Az események gyorsan követték egymást: Döllingert 1871-ben kiközösítették, s még ugyanebben az esztendőben az ókatolikusok Münchenben megtartották első konferenciájukat, ahol a küldöttek, Döllinger tiltakozása ellenére, önálló egyház létesítését határozták el.²⁶ 1872-ben a második, Kölnben megrendezett konferencián, utrechti mintára, hivatalossá vált az *ókatolikus* név használata, majd egy évvel később a Holland Egyház egyik püspöke felszentelte az első, nem holland ókatolikus püspököt is Joseph Hubert Reinkens személyében.²⁷ Bár a szakadás már itt megvalósult, a távolság a katolikus és az új ókatolikus egyház között még ezután is egyre csak nőtt, hiszen az ókatolikusok megszüntették a fülbe gyónás és az egyházi bűntök kötelező mivoltát, a pápai tévedhetetlenség mellett elvetették a Szeplőtelen Fogantatás dogmáját, így tulajdonképpen – ortodox mintára – az áteredő bűn katolikus felfogását is,²⁸ eltörölték a kötelező papi nőtlenséget, az istentiszteleteken pedig fokozatosan bevezették a német nyelv használatát.²⁹

Az ókatolicizmus kialakulásának kezdeti szakasza 1889-ig tartott, amikor a már említett Holland vagy Utrechti Egyház, valamint Németország és Svájc ókatolikus püspökei kiadták az ókatolicizmus alapdokumentumát, az Utrechti Nyilatkozatot, ezzel létrehozva az Utrechti Uniót, amely az autonóm ókatolikus egyházakat és püspökeiket tömöríti közösségbe. Az Unió mindenkori tiszteletbeli feje az utrechti ókatolikus érsek. Ezt követően újabb és újabb egyházi közösségek is csatlakoztak az Utrechti Unióhoz, így 1907-ben az észak-amerikai lengyel bevándorlók által alapított Lengyel Nemzeti Katolikus Egyház, amely a későbbi, 2008. évi Scrantoni Unió egyik meghatározó részvevőjévé vált.³⁰

²² Többek között a magyar püspöki küldöttség tagjai is ezek közé tartoztak, Simor János hercegprímással az élen.

²³ Szántó, 372. o.

²⁴ Az egyházon kívül kezdettől fogva elutasították a pápai tévedhetetlenségnek, lényegében az emberi tévedhetetlenségnek még a gondolatát is. Vö: Szántó, 374. o.

²⁵ Kubinyi Viktor szavaival élve: Az Egyházat az elmúlt tizenkilenc évszázad sok felesleges ballasztal terhelte túl. Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 169. o. (fordítások innen: Gy. Cs.)

²⁶ Szántó, 375. o. Adriányi Gábor így fogalmazott: „A zsinat vallási következménye az ún. ókatolikus egyház megalapítása volt.”, Adriányi, 2000., 190. o.; vö. 9. lábjegyzet.

²⁷ Ugyancsak l. 9. lábjegyzet.

²⁸ Magának a dogmának a tartalmát, a keleti ortodox hagyományhoz hasonlóan, az ókatolikus hívek ezt követően is elfogadhatták, illetve elfogadhatják. Természetesen a későbbi, Szűz Mária mennybevételének dogmájára ugyanez érvényes. Széles Tamás megfogalmazása szerint egy ókatolikus hívő, a dogma elfogadása nélkül, hiheti azt a tanítást, amit a dogma szövege tartalmaz. Ez az interjút követő beszélgetés során hangzott el.

²⁹ Szántó, 375. o.; Ezt a folyamatot végül az Utrechti Unió létrejötte, pontosabban az azt megalapozó Utrechti Nyilatkozat rögzítette 1889-ben.

³⁰ <https://okatokolikus.hu>, a letöltés dátuma: 2022. május 25.

Az ezt követő évtizedekben az ókatolikus, svájci nevén kereszténykatolikus vagy krisztusi katolikus³¹ mozgalom egyházai, ahogyan a protestantizmus is annak idején, számos, egymástól is különböző, egymással is polemizáló kisebb-nagyobb közösségként éltek meg hitüket, valósították meg identitásukat.

Az I. Vatikáni Zsinat után nem sokkal valószínűleg Budapesten is megalakult egy ókatolikus egyházközség, illetve ezzel párhuzamosan német ókatolikusok többször is megpróbálták sikertelenül rábírní a zsinati döntésekkel szemben kritikus álláspontra helyezkedő Simor János hercegprímást, illetve Haynald Lajos kalocsai érseket arra, hogy valamilyen formában támogassák a magyarországi ókatolikus mozgalmat,³² amelynek megjelenéséről viszont nem sokat lehet tudni. Tehát a XIX-XX. század fordulóján a fővárosban már működhetett egy pár száz főt pasztoráló, ókatolikus plébánia,³³ de erről írásos források nem maradtak fenn.

Mi is a katolikus hitet képviseljük!³⁴

Az első kiemelkedő magyar ókatolikus arcél Kubinyi Viktoré.³⁵ Kubinyi 1873. július 6-án született Eperjesen,³⁶ katolikus papi pályára lépett, 1897-ben szentelték fel, és a korabeli beszámolók szerint a teológia tudományát magas szinten művelte. 1905-ben Amerikába emigrált, ahol a Római Katolikus Egyházat történő elhagyását megpecsételve ókatolikus püspök lett³⁷, egy csapásra két új színfolttal is gazdagítva az USA egyébként is színes vallási palettáját: megalkotta a *magyar-katolikus* kifejezést, illetve a magyar kivándorlókból formálódó, kérész-életű „Magyar Nemzeti Egyház Amerikában” elnevezésű ókatolikus közösséget.

Kubinyi Viktor életútja jól tanúsítja benső életének vívódásait, illetve hitének elszántságát. Portréját két, 1913-ban megjelent munkája, *Az igazi vallás*, illetve a *Behind the Curtain* alapján rajzolom meg. Egyúttal segítségül hívom oral history interjúalanyom, Széles Tamás ókatolikus pap Kubinyi Viktor püspök teológiája³⁸ című írását is, valamint a vele készített interjút is.

Kubinyi Viktor stílusára a szenvedélyes, nagy lendületű előadásmód jellemző, amely jól bemutatja dinamikus, ellentmondásokat is magában foglaló személyiségét, Sasvári László szavaival élve egy nyugtalan életű, örökös keresőét.³⁹ *Behind the Curtain* című írásában, a cím ígéretének megfelelően, azt olvashatjuk, hogy „fellebbentem a függönyt, hogy bepillantást nyújtsak arról, mi zajlik mögötte”.⁴⁰ Másutt így vall nagyszabású

³¹ A későbbi időszakban emellett számos, egyéb néven is lehet találkozni ókatolikus, vagy ókatolikus jellegű, egymástól adott esetben meglehetősen különböző felfogású, vallási csoportosulással. A teljesség igénye nélkül néhány az említett egyházak nevében szereplő katolikus kifejezés jelzői közül: új, szabad, liberális, nemzeti, apostoli, ökumenikus, reformált, ortodox, független stb., illetve ezek különféle variációi.

³² Harsányi, 1989., 75. o.

³³ Vö. Rajki, 2012., 190. o.

³⁴ Széles-interjú, 45:40.

³⁵ Kubinyi Viktorról a Magyar Ókatolikus Misszió, Széles Tamás szerkesztésében, egy tanulmánykötetet jelentetett meg: Széles Tamás (szerk.): *Az új utakat kereső katolikus*. Kubinyi. 2013., Magyar Ókatolikus Misszió. Részletes életrajzi adatok itt találhatóak az ókatolikus püspökről.

³⁶ Kubinyi Viktor életrajzi adatai: Persson, 2013., 9-14. o.

³⁷ Kubinyi: *Az igazi vallás*. 1913.; 1. o.

³⁸ Széles Tamás: Kubinyi Viktor püspök teológiája. In: Széles Tamás (szerk.): *Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió*. Budapest. 2013., 41–51. o.

³⁹ Sasvári, 2013., 26. o.

⁴⁰ Kubinyi: *Behind the curtain*. 1913.; 12. o.

életprogramjáról: „...igenis azért vagyok itt, hogy meggyújtsam a világosság lángját, hogy honfitársaimat a világosság útján vezessem...”⁴¹.

A függöny mögött tehát láthatóvá válik, hogy szerinte mi a helyzet a Római Katolikus Egyházban, amelyet a szerző közlelő, seminaristaként, majd fölszentelt papként oly jól megismerni vélt, de egyúttal arra is választ kaphatunk, hogy miért állt meg mégis az általánosabb értelemben vett katolicizmus határán belül, s miért nem lett evangélikus vagy református pap. A kiindulási pont, amely miatt Szent Péter drága vén hajója Kubinyi szerint veszélyben van:⁴² a *red-tape spirit*, vagyis az a bürokratikus szellemiség, amely már a papnevelő intézetekben megfigyelhető, s amelyet már igen korán a papnövendékek fejébe tömnek.⁴³ Ez tehát nem teológiai, de nem is igazán lelkeségi kérdés, sokkal inkább a korszellemhez és a XIX-XX. század fordulójára olyannyira jellemző, köztes-európai miliőhöz kapcsolható kifogás: a hermetikusan elzárt szemináriumok képzése életidegen, vagyis a legkevésbé sem életszagú.⁴⁴ Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert Kubinyi Viktor, a legtöbb ókatolikus közösséghez hasonlóan, a katolikus hitletéteményt, valamint az azt tartalmazó mindenkori katolikus katekizmust,⁴⁵ az Egyház hét szentségét elfogadta,⁴⁶ ugyanakkor Isten végtelen szeretetének hangsúlyozásával, a római katolicizmus egyfajta implicit, tehát el nem fogadott, de belülről ténylegesen hatóképes, külső katalizátoraként⁴⁷ feszegette a katolikus tan gyakorlati megvalósításának határait.⁴⁸ Széles Tamás megfogalmazásában „Kubinyi egyházfelfogása már-már protestáns, ugyanakkor mégis megmaradt a katolikus hit tradicionális szentsége és gyakorlata mellett.”⁴⁹ Érdemes itt leszögezni: Kubinyi számára a hitletétemény, a szentségek és a dogmák inkább már csak a praxis szabályozói, míg a lényeg, a hangsúly a kereszténység gyakorlatában, Kubinyi szavaival élve a „praktikus életben” érhető tetten.⁵⁰ Ezzel szemben azonban a római katolicizmus számára „az Eucharisztia az egész

⁴¹ Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 9. o.

⁴² Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 168. o.

⁴³ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 26. o.

⁴⁴ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 28. o.

⁴⁵ Ebben az időszakban, különös tekintettel a II. Vatikáni Zsinatot követő időszakra, a Katolikus Egyház Katekizmusára módosult, a liturgikus rendről nem is beszélve, amely különös módon éppen az ókatolikusok által is képviselt elvek felé tett bizonyos lépéseket (l. népnyelvi istentiszteletek).

⁴⁶ Vö.: Nem új tanokat hirdetek, és nem szeretném csökkenteni a Római Egyház doktrínáinak értékét. Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 164. o.

⁴⁷ Külső katalizátoraként... Nyőgér István Kováts Péterrel folytatott interjújában az ókatolikus egyházak mint szükség egyházak (Notkirche) jelennek meg: Nyőgér, 2021. Ez tulajdonképpen – Hans Küng munkásságához és tematizálásaihoz nagyon hasonló módon – önként vállalt katalizátor szerepet is jelent számukra: gondolkodásra, változásra serkenteni a Római Katolikus Egyházat. Ebből a nézőpontból mindenképpen különös jelentőséggel kellene, hogy bírjon a csekély létszámú Magyarországi Ókatolikus Egyház a Magyar Katolikus Egyház számára. Erről Széles Tamás ezt mondja az interjú során: „Azért létezőnk csupán, mert nem tudjuk megvalósítani a keresztény egységet. Abban a pillanatban, hogyha az a fajta egység, ami az első ezredévben fennállt, vagyis legalább az ortodoxia és a római katolicizmus szentségi egysége helyreállna, onnantól kezdve a mi létünk szükségtelenné válna, mert helyreállna a valódi katolikus egyház.” Széles-interjú, 36:20.

⁴⁸ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 44-47. o.

⁴⁹ Széles Tamás: Kubinyi Viktor püspök teológiája. In: Széles Tamás (szerk.): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 45. o. Széles Tamás tovább is árnyalja ezt a képet: (Kubinyi) „ugyan nem ismerte el a sola scriptura protestáns elvét, de alapvetően szabálynak tartotta, hogy semmi olyat nem lehet tenni, hinni, szertartásosan vagy egyházfegyelmileg előírni, ami nem igazolható a Szentírásból.” Ugyanott, 47. o.; Tegyük még hozzá az akkoriban még teljesen szokatlan univerzalizmust is: „...azt nem hiszem, hogy Isten pápista, zsidó vagy református. Isten egyszerűen Isten, semmi más.” Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 5. o.

⁵⁰ Ez mutatkozik meg például abban is, hogy Kubinyi szerint a gyónást, bár megtartja, de tagadja annak kötelező mivoltát. Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 51. o.; Ugyanitt a 83. oldalon: Krisztus Egyházának mit sem kellene törődnie a címekkel és rangokkal (, hiszen) egy egyszerű pap sokkal többet tehet az Úrért, mint egy

keresztény élet forrása és csúcspontja”⁵¹, tehát valóságos lelki erőmű. A praxis kérdésének szempontjából *a rossz helyen használt arany*⁵², mint például az arany fogtömés Kubinyi Viktor egyik találó hasonlata az egyházi szertartások során használt arany(ozott) tárgyak kapcsán.⁵³ Kubinyi így jellemzi ezt a praxist Az igazi vallás című beszédében: „Mint a Magyar Nemzeti Egyház Amerikában első püspöke az lesz a főcélom, hogy az egyházi szertartásokat, minden fölösleges és költséges czifraság mellőzésével, egyszerűsítsem. Csak annyit tartunk meg az egyházi úgynevezett „pompából” amennyi a lélekre felemelőleg hat, mert véleményem szerint az istentisztelet arra való, hogy a lelket és elmét felemelje, nem pedig arra, hogy üres látványosságokkal az emberi elmét sötétben tartsa.”⁵⁴ „Szív kell az imához, nem ceremónia.”⁵⁵

Ehhez szorosan kapcsolódik az egyházi vagyon kezelésének és hasznélvezetének kérdése, hiszen Kubinyi többször is szellemes iróniával, színesen tűzte tollhegyre New York bíboros érsekének anyagiasságát⁵⁶ azzal összefüggésben, hogy a katolikus egyházi vagyon felügyelete még a demokratikus alapokon álló, s a vallásszabadság elveit követő USA-ban is lényegében klerikalizálódott.⁵⁷

Egy másik területen, az anyanyelvi istentiszteletek kérdésében az idő vitathatatlanul ókatolikusokat igazolta, míg egy harmadik témában, a papi cölibátus, pontosabban a Római Katolikus Egyház latin rítusának szerepjai számára kötelezően fenntartott nőtlenség terén eddig még nem valósult meg a praxisok közeledése.⁵⁸ A Behind the Curtain prédikátora szerint ”a cölibátus teljesen abszurd, mert az emberi természet ellen és az egészséges értelem ellen való, és rossz az emberi társadalom számára is, ráadásul a jó erkölcsökre nézve is hátrányos”⁵⁹, ezzel szemben a kötelező papi nőtlenség megszüntetése nem okozna kárt a Római Katolikus Egyháznak.⁶⁰

Kubinyi Viktor leginkább túlságosan is szabadon, már-már szabadosan értelmezett ökumenizmusában került legtávolabb a Vatikántól, sőt talán még a többi keresztény felekezettől is: „Nevezd azt Kihez imádkozol Istennek; nevezd Jehovának, Buddhának, Confucziusnak; nevezd a Világegyetem Nagy Építőmesterének: mindegy. De imádkozz, és akihez imádkozol gondodat fogja viselni.”⁶¹

egyházi magas méltóság (ugyanitt: 84. o.).

⁵¹ Lumen Gentium 11. (In.: Dr. Diós István (szerk.): A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. Budapest, Szent István Társulat, 2000., 151. o.); vö.: Az 1938. évi XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus története I. – Az Eucharisztia (dogma)története. Elhangzott a Budapest Főváros Levéltárában megrendezésre került, az Évfordulók sodrásában c. konferencián, 2018. november 15-én (az előadással kapcsolatban a Kossuth Rádió, illetve a Magyar Katolikus Rádió interjút készített 2018. november 23-án).

⁵² Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 98. o.

⁵³ Ha születne egy olyan mű, amely a római katolicizmust az ókatolikus paradigmájával megpróbálná érdemben és mélységében összehasonlítani, legtávolabban alighanem ez lehetne a címe: *Aranykehely vs. Cserépkhely*.

⁵⁴ Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 15. o.

⁵⁵ Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 17. o. Ez a mondat lehetne Kubinyi Viktor egész életének mottója.

⁵⁶ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 96. o.

⁵⁷ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 136. o.; A pénz, minden korban és földrészen: botlatókő.

⁵⁸ Ezen a téren még nyitottnak tűnik a kérdés a Vatikán számára, míg a nők pappá szentelése vagy a homoszexuálisok egyházi házasságkötése számára – a dogmatikaiakon túlmutató ontológiai alapvetés miatt – soha nem fog zöldre váltani a lámpa a Római Katolikus Egyházban, s úgy tűnik, hogy a Scrantoni Uniót követő ókatolikus közösségekben sem.

⁵⁹ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 54. o.

⁶⁰ Kubinyi: Behind the curtain. 1913.; 63. o.; A cölibátus értékeinek ilyen heves tagadása egy volt katolikus pap részéről természetesen személyes, múltbéli, rossz tapasztalatokból is fakadhat.

⁶¹ Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 17. o.

Kubinyi Viktor ellentmondásoktól sem mentes életének vitathatatlan jelentőségét Széles Tamás, úgy is mint ókatolikus paptestvér, így méltatja: „elsődleges érdeme a lelki utódok számára az, hogy magyar nyelven addig sosem látott keresztény elfogadást, nyitottságot és toleranciát hirdetett meg és képviselt apostoli programjában és gondolkodásában... ez az elfogadó, szolgáló-karakterű evangéliumi szemlélet a lelki hagyaték.”⁶² Ugyanakkor „Kubinyi nem tartozott Utrechthez, a történelmi ókatolicizmus folyamába nem tudott bekapcsolódni...”⁶³, „áldozatul esett a vágáns szándékoknak, s feláldozta a kanonicitást.”⁶⁴

„Krisztus minden! Közelebb Krisztushoz!”⁶⁵

Kubinyi Viktor szellemi örökségének részese, életrajzának és munkásságának kutatója és jó ismerője, illetve számos ehhez kapcsolódó cikk, tanulmány szerzője Széles Tamás, aki Kubinyihoz hasonlóan eredetileg szintén római katolikus⁶⁶ volt, s akinek az életébe⁶⁷ csak később, felnőtt korában „világított bele villanófényként”⁶⁸ az ókatolicizmus. Széles Tamás polgári foglalkozására nézve színművész, rendező, szinkronszínész és díszlettervező, emellett, nem másodsorban a Magyarországi Ókatolikus Egyház felszentelt lelkésze, aki 2022. március 30-án egy tematikus kérdéssorral segített, de kötetlen beszélgetés keretében⁶⁹ vallott ókatolikus identitásának kialakulásáról, megéléséről, és többek között Kubinyi Viktorról is.

A Magyarországi Ókatolikus Egyház, amelynek Széles Tamás is tagja, úgy határozza meg magát, mint „az ókatolikus Scrantoni Unióhoz⁷⁰ tartozó Északi Katolikus Egyház, azon belül a német adminisztrátúra része, a klasszikus, mainstream ókatolicizmus magyarországi képviselője... (ugyanakkor) a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának megfigyelő státuszú tagja.”⁷¹

⁶² Széles Tamás: Kubinyi Viktor püspök teológiája. In: Széles Tamás (szerk.): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 51. o.

⁶³ Széles-interjú, 14:30.

⁶⁴ Széles-interjú, 10:20.

⁶⁵ Széles-interjú, 29:30.

⁶⁶ Római katolikusnak keresztelték, s bár otthon volt a templomban (ministrálás, Szentmisék), de aztán valahogy elsodorta az élet; Széles-interjú, 01:00.

⁶⁷ Széles-interjú, 03:20.

⁶⁸ Széles-interjú, 03:20.

⁶⁹ E cikk szerzője tudatosan vállalja fel, hogy primer forrásként fokozott mértékben engedi megszólalni a történelmi interjúban elhangzottakat.

⁷⁰ Az ókatolikus egyházi közösségek számos formája élt, él világszerte. Ezen belül az egyik irányzatot a magukat a Scrantoni Unióhoz sorolók alkotják: a Magyarországi Ókatolikus Egyház is ide tartozik. Ez a csoport a 2008. április 8-i Scrantoni Nyilatkozathoz kapcsolódik, és teológiai, illetve egyházfegyelmi szempontból a legközelebb áll a Római Katolikus Egyházhoz: ugyan nem fogadják el az I. Vatikáni Zsinat pápai tévedhetetlenségéről szóló dogmáját, csupán a „primus inter pares” elvét (a pápa nem egy uralkodó, csak első a vele egyenrangú püspökök testületében, vagyis első az egyenlők között), azonban nem értenek egyet a nők pappá szentelésével, illetve az azonos neműek párkapcsolatának egyházi megáldásával sem.

⁷¹ A Magyarországi Ókatolikus Egyház egy rövid és lényegre törő hitvallásban határozza meg identitását: „Hisszük az Apostoli, a Nicea-konstantinápolyi és az Athanasiosz-féle hitvallást. Hisszük és valljuk mindazt, amit az első ezer év keresztény egyháza (az óegyház) hitt és vallott. Hisszük a hét egyetemes zsinat dogmáit. A későbbi zsinatok csak a római egyház belső színódusai voltak. Hisszük és tartjuk a hét szentséget (keresztség, bérmlás, bűnbánat, betegek kenete, házasság, eukarisztia, egyházi rend). Hisszük, hogy a cölibátus csak önkéntes alapon fogadható el, s az a papi szolgálatnak nem szükséges feltétele. Hisszük, hogy az egyház valamennyi szolgálatának ingyenesnek kell lennie. Hisszük, hogy a házasság szentségét csak férfi és nő veheti fel. Hisszük, hogy bizonyos esetekben elvált keresztények második szentségi házasságot köthetnek. Hisszük, hogy a bűnbánat szentsége közös és egyéni bűnbánat formájában is egyformán hatékony és üdvös. Ókatolikus hitünk további három fontos sarokköve az Utrechti Nyilatkozat (1889), a Scrantoni Nyilatkozat (2008), valamint az ortodox-ókatolikus teológiai párbeszéd dokumentumgyűjteménye, a Road to Unity (1987).

Míg Kubinyi Viktor bő egy évszázaddal korábban a bürokratikus szellemiséget hangsúlyozza a Római Katolikus Egyházzal kapcsolatban, addig Széles Tamás már árnyaltabban fogalmaz, ráadásul „identitásszerűbben” is, hiszen az ókatolikusok felől közelít, így mutatva meg egy másik katolikus út járhatóságát: „Mindenestül hiányzik belőlünk a birodalmi előélet és a birodalmi hozzáállás, az uniformizálási vágy, az egyházi jog mindenek fölött való örökődése. A helyi közösségek döntenek a saját maguk életéről. Nagyon-nagyon egészséges struktúra.”⁷² Általánosan tehát elmondható, hogy míg Kubinyi inkább, vagyis sokkal többet, és a legtöbb esetben kritikusan beszél a Római Katolikus Egyházzal, addig Széles Tamás a kritika helyett inkább a saját egyházi közösségét állítja a középpontba: „Az ókatolicizmus csodálatos irányzat, szintézise az ortodoxiának, a római katolicizmusnak és az anglikán irányzatnak. Valahol az ókatolicizmust e három között tudnám pozícionálni.”⁷³ Egy másik helyen pedig: „Számomra az ókatolicizmus a kereszténység aranymetszése. Tökéletes a hitvallása, tökéletes a dogmatikája, mindenből a legjobb részt választotta vagy vette ki.”⁷⁴ „Csodálatos dolog az ókatolicizmusban, hogy kellő rugalmasság van benne a különböző életállapotokkal és élethelyzetekkel szemben.”⁷⁵ „Nincsenek olyasfajta fölösleges, szögesdrótokkal beborított korlátok, amik szűkítik és lezárják az emberek hitbeli mozgásterét, hanem lehetőségek vannak, hiszen Isten maga is a lehetőségek tárháza az emberek számára!”⁷⁶

Közhely, de egy identitás hitelességét növeli az egyedisége. Esetünkben sincs ez másként, ugyanis Széles Tamás, miközben teljesen elfogadja saját közössége történeti önfelfogását,⁷⁷ mégis egyéni módon éli meg ókatolikus hitét és identitását: „A saját szolgálatomban még ennél szigorúbb vagyok, s szűkítem a keresztmetszetet: nekem elsősorban az apostoli, szubapostoli, posztapostoli kor⁷⁸ az igazán mérvadó. Ez a kereszténység ártatlanságának kora. Igyekszem visszatérni a forráshoz, Jézushoz, és úgy értelmezni, úgy magyarázni, ahogy Galileában érthették kétezer évvel ezelőtt a tanítványai.”⁷⁹

A jelenlegi magyar ókatolikus mainstream már nem osztja a korábban említett, Kubinyi-féle széleskörű, már-már univerzalista kolorittal rendelkező ökumenizmust, hanem azt a keresztény keretek között látja megvalósíthatónak: „Nem vagyunk térítő irányzat. Ökumenikus jellegű irányzat vagyunk. Például az Oltárszentséget minden megkeresztelt emberrel megosztjuk, éppen ezért nincs is belépési kényszer.”⁸⁰

Magáról a pápaságról Széles Tamás egy általános ókatolikus véleményt képvisel: „Igenis fontos nekünk a pápa, primus inter pares-ként (első az egyenlők között)⁸¹ tekintünk rá. Igenis követjük azt, hogy a pápa mit mond, őszentsége hogyan nyilatkozik meg, milyen lelkülettel viselkedik, és mire buzdítja az embereket. Nagyon fontos referencia nekünk. Mivel mi is a katolikus hitet képviseljük, talán szerencsés lenne, ha nem konkurenciát látnának bennünk vagy eretnekeket, hanem ugyanazt a célt, ugyanazt a hitet, ugyanazokat a szentségeket. Hivatalosan (elméletileg) ugyanolyan megítélés alá kellene, hogy essünk, mint az ortodoxia a

<https://oktolikus.hu/>, A letöltés dátuma: 2022. április 13.

⁷² Széles-interjú, 35:10.

⁷³ Széles-interjú, 28:00.

⁷⁴ Széles-interjú, 26:40.

⁷⁵ Széles-interjú, 07:50.

⁷⁶ Széles-interjú, 08:30.

⁷⁷ „Az első hét zsinat, az első ezredév katolikus hite...”; Széles-interjú, 16:10. Vö.: Lerinumi Szent Vince munkássága (Az igaz hit védelmében – Commonitorium).

⁷⁸ Ez az első száz-százötven év kereszténységét jelenti. Vö. Széles: Apostolság, 7. oldal.

⁷⁹ Széles-interjú, 18:20.

⁸⁰ Széles-interjú, 32:40.

⁸¹ L. 68. lábjegyzet.

római egyház szemében. Ha elfogadnának legalább emberi szinten azonos partnerként, mi már annak nagyon örülnénk.”⁸²

Arról, hogy hogyan is kellene kinéznie a Krisztus által akart Egyháznak, minden egyes keresztény felekezet egy sajátos képet őriz és közvetít. Széles Tamás és közössége, a Magyarországi Ókatolikus Egyház ezt a kérdést úgy közelíti meg, hogy „a katolicitás nem uniformizmust jelent, hanem egy kegyelmi valóságot.”⁸³

A legfontosabb identitásképző elem, különösen egy felszentelt ókatolikus pap esetében, mégis csak az, hogy kicsoda számára Jézus Krisztus. Bár Kubinyi Viktor erről viszonylag szűkszavúan vall (például: „Szív kell az imához, nem ceremónia.”⁸⁴), feltételezhető hogy személyes, mély hittel fordult Istenéhez, azt fontosnak is tartja, s a Római Katolikus Egyházon belül ezt hiányosságnak tekinti. Széles Tamás azonban a vele készített interjúban a hangsúlyt éppen erre az identitás-elemre helyezi: „A személyesség a kulcs! A kereszténység nem egy kulturális tevékenység, nem egy családi hagyomány, hanem egy mély, személyes kapcsolat a Szentháromságos Egy-Istennel az Úr Jézus Krisztuson keresztül, mert csak Átala lehet az Atyához jutni, ahogy ezt Ő mondta. Számomra személyesen ennyi a lényeg, Krisztussal lenni, ezt a kapcsolatot elmélyíteni, és ha Isten megengedi, akkor eljutni akár az Unio Mystica⁸⁵-ra: *élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem*⁸⁶... Ez a lényeg! Krisztus minden! Közelebb Krisztushoz!”⁸⁷

A keresztény, azon belül a katolikus egyháztörténelmet taglaló művek, de maguk a katolikus hívők, sőt gyakran maguk a papok is nagyon tájékozatlanok az ókatolikusokkal kapcsolatban.⁸⁸ A tájékozatlanság részben az ismeretek hiányából fakad. Minderről, mint ókatolikus identitásának egyik meghatározó eleméről, így vall Széles Tamás: „Nincsen kapcsolat, nincsen semmiféle párbeszéd.”⁸⁹ A római katolikus papok zöme, pont azért, mert nem tanulnak az ókatolicizmusról, *jótekonnyan*⁹⁰ elhallgatják előlük a teológián a létezését is, vagy csak slágvortokban említik, mint eretnekséget, semmiféle információjuk nincs, ettől rettentően gyanakvóak és nagyon ellenségesek.”⁹¹

A cölibátussal kapcsolatban Széles Tamás egy olyan álláspontra helyezkedik, amely csak részben egyezik meg Kubinyi Viktoréval, és amely egy rugalmasabb és integránsabb álláspontnak tekinthető: „A cölibátus nem lehet kötelező, de a Krisztus-követésnek az útja nem vezethet más úton, mint a megszentelődés folyamatán keresztül. Tiszteljük és fontosnak

⁸² Széles-interjú, 45:40. Ez a rész arra válaszul hangzott el, hogy Széles Tamás, ha tehetné, mit üzenne Erdő Péter bíboros prímás érsek számára.

⁸³ Széles-interjú, 37:30.

⁸⁴ Kubinyi: Az igazi vallás. 1913.; 17. o.

⁸⁵ Az Istennel való titokzatos, lelki egyesülés tapasztalata mint a keresztény misztikus törekvések célja; vö. <https://topszotar.hu/idegen-szavak/unio+mystica> A letöltés dátuma: 2022. április 27.

⁸⁶ Gal 2,20.

⁸⁷ Széles-interjú, 29:30.

⁸⁸ Vö. 9. lábjegyzet.

⁸⁹ Ez a Magyar Katolikus Egyházzal való kapcsolatra értendő. A világegyházban, különösen az USA-ban ígéretes jelek mutatkoznak a katolikus-ókatolikus párbeszédre vonatkozóan:

<https://www.usccb.org/committees/ecumenical-interreligious-affairs/joint-declaration-unity>

<https://www.usccb.org/news/2006/polish-national-catholic-roman-catholic-dialogue-adopts-joint-declaration-unity>

<http://www.christianunity.va/content/unitacristiani/en/dialoghi/sezione-occidentale/vetero-cattolici>

⁹⁰ Az interjú során érezhető volt a keserédes ironia a kifejezés háttérében.

⁹¹ Széles-interjú, 41:00.

tartjuk a cölibátust. Van például saját szerzetesrendünk⁹² (Port Royal ökümenikus ciszterci rend). Mindig a szerzetesség volt az egyház belső műhelye és igazi motorja.”⁹³

Összefoglalás

Milyen összegző következtetések vonhatóak le az ókatolikus identitással, illetve annak változásával kapcsolatban? Leginkább talán az, hogy ez a közel háromszáz esztendeje fennálló vallási hitrendszer, bár több ágra szakadt, mégis fennmaradt, köszönhetően az azt vallók-követők lelkiismereti szabadságra épülő, belső makacsságának, az igazságot kreatívan keresni képes rugalmasságának, nem utolsósorban pedig egy hagyományról⁹⁴ alkotott vélemény hagyományához történő következetes igazodásának, ahogy mindez felismerhető és kiolvasható többek között Kubinyi Viktor és Széles Tamás írásainak és szavainak összevetéséből is.

Matthias Ring ókatolikus püspök szerint az ókatolicizmus arra tesz kísérletet, hogy alternatív katolikus választ adjon a modernitásra, és így a katolicitás alternatív felfogását nyújtsa a római katolikus egyházzal szemben.⁹⁵ Úgy tűnik tehát, hogy szükség lenne egy keresztény hitre reflektáló, közös katolikus-ókatolikus válaszra, amelyhez azonban a jelenleginél intenzívebb párbeszédet kellene folytatni egymással, annál is inkább, mivel ez a kommunikáció, sőt a részleges szentségi unió például az ókatolikusok és katolikusok⁹⁶, illetve a teljes szentségi unió bizonyos anglikán közösségek⁹⁷ között már régóta fenn is áll.

A leendő ókatolikus-katolikus párbeszéd első és legfontosabb eleme talán az a közös gondolat lehetne, hogy az ökümenikus vagy felekezetek közötti párbeszédre egyre inkább nyitottá váló katolicizmusban is egy olyan lázadás ellen lázadó szív dobog, amely azt kell hogy tanulja s tanítsa, hogy az élet teljességéhez szükséges ugyan, de nem elégséges csak lázadni! Szeretni is kell, vagyis először talán elég lenne csupán szeretni, és csak utána cselekedni!⁹⁸ Persze az is lehetséges, hogy elég lenne csak szeretni.

1723-ban valami elkezdődött Hollandiában, és két ember küzdelmesen elért-megélt, boldogító hit- és gondolat-rendszerének formájában áll most itt előttünk. Egy olyan összetett, emberi jelenséget értünk most tetten és jártunk körbe, amely három évszázadon át utazott az időben. Ez az utazás pedig nem más, mint maga a történelem, amelynek állomásai nem városok, hanem érző, gondolkodó és hívő emberek voltak.⁹⁹

⁹² Ti. a Scrantoni Uniohoz tartozó Északi Katolikus Egyháznak.

⁹³ Széles-interjú, 53:50., vö. 57. lábjegyzet.

⁹⁴ Esetünkben ez a katolikus szenthagyomány.

⁹⁵ A katolikus alternatíva, 8-9. o.

⁹⁶ <https://www.usccb.org/news/2006/polish-national-catholic-roman-catholic-dialogue-adopts-joint-declaration-unity>

⁹⁷ Bonni Megállapodás, 1931.

⁹⁸ „Szeress és tégy, amit akarsz!” Egy Szent Ágostonnak tulajdonított, népszerű mondás parafrázisa.

⁹⁹ A szerző római katolikus vallású történész-teológus.

A téma forrásai

Levéltári források

Magyar Baptista Levéltár (MBL)

A Szabadegyházak Szövetségének és a Szabadegyházak Tanácsának iratanyaga.

Egyes tagegyházak iratai: Ókatolikus Egyház. IX. B. 23.

Magyar Nemzeti Levéltár (MNL)

Állami Egyházügyi Hivatal Adattára. XIX–A–21–c. 680. 1–4.

XIX – Az államigazgatás felső szervei 1945 – ; A – Központi kormánysszervek; 21 – Állami Egyházügyi Hivatal; a – Elnöki iratok 114/1956 Fehérváry Gy. Tamás „ókatolikus püspök” panasza. A Magyar Ókatolikus Egyház szeptemberi deklarációja.

ÁEH 99. d. 680 Ókatolikus Egyház

1. A Magyar Ókatolikus Egyház. Statisztikai lap dr. Thury Lajos püspökről.

2. A Magyar Ókatolikus Egyház szabadegyházi tagsága. 1967. szeptember 28., és jegyzőkönyv a Szabadegyházak Tanácsa 1968. január 23-i üléséről.

3. Levelezés a Magyar Ókatolikus Egyház szabadegyházi tagságával kapcsolatban. 1968. február 19.

4. Fehérváry Gy. Tamás érsek metropolita levele a Szabadegyházak Tanácsának, hogy Ambrus Ferenc gyakorolhassa papi hivatását. 1982. április 27. (másolat)

Újságcikkek

Kis Újság, 1946. szeptember 28. 4.; „Darabokra zúzzuk a római Katolikus Egyház hatalmát Magyarországon.” Beszélgetés a 28 éves mariavita püspökkel.

Szegedi Kis Újság, 1946. szeptember 20. 3.; A községi bíró mariavita „papokat” hozott Kevermesre. A katolikus magyar népnek nem kellene a kompárti „hittérítők”.

Magyar Nemzet, 1946. augusztus 25. 3.; A kevermesi bíró kinyitotta a bezárt templomot és „istentiszteletet” tartott; vö. Pál József: Üldözött papok Csanád Egyházmegyében – 1946. 1. rész. Szeged. 1996. 11. sz. 26–28. és Pál József: Üldözött papok Csanád Egyházmegyében – 1946. 2. rész. Szeged. 1996. 12. sz. 17–20.

Nemzeti Egyház (a magyar ókatolikus mariaviták lapja), 1946., FM3/10.602

Hegy Gyula: Hová tűntek a magyar ókatolikusok? Magyar Hírlap, 1988.12.24. (21. évf. 306. sz.)

I. Ó.: Az ókatolikusokról. Új Ember, 1987.11.29., 4. o.

Másfajta papok. Kanadai Magyar Munkás, 1946. július 18. (18. évf. 1. sz.), 7. o.

Röpcédulát. Népszava, 1946. március 14. (74. évf. 61. sz.), 3. o.

Szakadárok. Magyar Nemzet, 2009. február 7. (77. évf. 37. sz.), 25. o.

A katolikus alternatíva. Interjú Matthias Ringgel, az ókatolikus egyház új német püspökével (szerző nélkül). Érted vagyok, közösségi és családi folyóirat, 2011. április, 7-8. o.

Cikkek, monográfiák, forrásművek

Ács Pál: A mikrotörténelem határvidékén. BUKSZ, 2008. (20. évf.) 2. szám. 103-108.

Adriányi Gábor: A Lefébvre-féle egyházszakadás. Aetas, 1991/2. sz., 69–83.o.

Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. München, 2000.

Balogh Margit: Elvetélt fordulatok az egyházpolitikában. Kísérletek a nemzeti katolikus egyház megteremtésére. Évkönyv, 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutató Intézete. 7. 1999. 227-241.

- Bán Ervin: Ókatolikus mozgalmak Magyarországon. Theologiai Szemle, 1995., 38. évf., 3. sz., 179–180. o.
- Bükkfalvy Ábel: “Nemzeti egyházak” a XX. századi Lengyelországban. Szakdolgozat, Budapest, 2001.
- Cieger András: A magyar mikrotörténelem hajnala. Aetas, 1999. (14. évf.) 4. sz., 163-167. o.
- Csernohorszky Gyula Ottó: Máriavita ó-katolikus egyház, vagy a római szentszéktől elszakadt máriavita rend rövid története és alaptörvényei. Budapest, 1939.
- Csima Ferenc: Kubinyi. Szerk.: Széles Tamás. Budapest, Magyar Ókatolikus Misszió, 2013. 52 old. (ismertetés). Egyháztörténeti Szemle 15. évfolyam, 3. szám, 2014.
- Denzinger, Heinrich – Hünermann, Peter: Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai. Budapest, 2004.
- 2875–2880: A „Tuas libenter” levél a münchen-freisingi érseknek, 1863. december 21.
- 3050–3075: A „Pastor aeternus” első hittani rendelkezés Krisztus Egyházáról
4. fejezet. A római püspök tévedhetetlen tanítói hivatala
- 3074: (az utolsó előtti bekezdés)
- Dr. Diós István (szerk.): A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. Budapest, Szent István Társulat, 2000.
- Dorogi Ferenc: Ókatolikus mariaviták Sashalmon. Magyar Sion, 2011., 1. sz. 133–141. o.
- Farkas László Róbert: Az új utakat kereső katolikus. Magyar Ókatolikus Misszió: Kubinyi (ismertetés). Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2015., 3–4. sz., 122-124. o.
- Geertz, Clifford 1988. Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez. In Vári András (szerk.): Misszionáriusok a csónakban. Antropológiai módszerek a társadalomtörténetben. Budapest, 1989, Akadémiai Kiadó
- Graffits Tamás: Történetírás és mikrotörténelem. Zempléni múzsa, 2015. (15. évf.) 2. (58.) sz. 92-94. o.
- Hans Küng: Credo – Hiszek. Az Apostoli Hitvallás magyarázata kortársaknak. Magánkiadás, Győr, 1997.
- Hans Küng: Mi az Egyház? Magánkiadás, Győr, 2001.
- Hans Küng: A Katolikus Egyház rövid története. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- Hans Küng: Ki a keresztény? Verlag Eola, Bécs, é.n.
- Harsányi László: Ókatolicizmus Magyarországon. Szakdolgozat, Budapest, 1988.
- Harsányi László: Ókatolikusok Magyarországon. Világosság, 1989., 1. sz. 74–78. o.
- Heinz, Daniel – Rajki Zoltán – Simon Ervin (szerk.): Szabadegyházak, vallási kisebbségek és diktatúrák Európában a 20. században. Budapest, 2013.
- Illik Péter: Mikrotörténelem másodfokon. Századok, 2012. (146. évf.) 5. sz. 1260-1264. o.
- Kálmán Péter Peregrin: A Magyar Katolikus Egyház helyzete a kádári egyházpolitika első éveiben a teológiai összefüggések tükrében (2014, PPKE BTK, doktori dolgozat)
- Kiss Endre József (szerk.): Keresztyén felekezetek. Bevezetés a keresztyén felekezetismeretbe. Sárospataki Református Teológiai Akadémia, kézirat, 2008.
- Klamár Sára: Maradék(i) keresztiek. Egy szerémségi falu szakrális köztéri kisépítményei. In.: Grynaeus Tamás (szerk.): Köztéri szakrális kisépítmények. Szeged–Budapest, 2008., 315–324. o.
- Kubinyi Viktor: A Magyar Nemzeti Egyház Amerikában. Szerartási könyv. South Bend, 1913.
- Kubinyi Viktor: A Magyar Nemzeti Egyház Amerikában Hitcikkelyei és szervezeti szabályai. South Bend, 1913.
- Kubinyi Viktor: Az igazi vallás. Oliver Opera House, South Bend, 1913.
- Kubinyi Viktor (l’abbé de Lacroix): Behind the curtain. Chicago, 1913.

- Kubinyi Viktor: A ködön keresztül – A Fénybe (egy önéletrajz). South Bend, 1914.
- Kubinyi Viktor: Mr Man. New York, 1920.
- Kubinyi Viktor: As We Are. New York, 1929. (69.361)
- Lobkovitz László jelentése a megye egyházügyi helyzetéről, 1962. BAZ Megyei Levéltár (B.) XXXIII-5.1. sz. fond. 1958. 45. öe.
- A magyar nyelv értelmező szótára. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980., IV. kötet, „mentalitás” kifejezés
- Magyar szentmise – Az Újvidéki Ókatolikus Plébánia kiadása
- Medvigy Mihály: Párbeszéd az ókatolikusokkal. Vigilia, 1967/4. sz., 265-268. o.
- Miklós Péter: Máriavita ókatolikus püspöki pásztorlevél 1945-ből. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2010., 1–2. sz., 181-190. o.
- Miklós Péter: A máriavita ókatolikus mozgalom magyarországi történetéhez. In: Barna Gábor – Povedák Kinga (szerk.): Vallás, közösség, identitás. Szeged, 2012., 247–254. o.
- Miklós Péter: Kubinyi Viktor életrajzához. In.: Széles Tamás (szerk.): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 31–41. o.
- Miklós Péter: Egy „el nem ismert” ókatolikus lelkész az államszocializmus korában. Ambrus Ferenc (1914–1990). In.: Barna Gábor – Kerekes Ibolya (szerk.): Vallás, egyén, társadalom. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2014., 242–251. o.
- Miklós Péter: „Dicsértessék a Legméltóságosabb Oltáriszentség!” Szenttisztelet a magyar ókatolikus közösségekben. In.: Barna Gábor – Povedák Kinga (szerk.): Lelkiségek, lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-közép Európában. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2014., 224–229. o.
- Miklós Péter: A Magyar Nemzeti Egyház Amerikában. Belvedere, 2016. különszám, 15–21. o.
- Moss, C. B.: The Old Catholic movement, its origins and history. London, 1966.
- Pálfy Miklós: Hogyan viaskodott az ókatolikus egyház az ótestamentum érvényességéért és helyességéért, in: Lelkipásztor evangélikus lelkészi szakfolyóirat, 1964. (42. évf.) 3. sz. 136–144. old.
- Persson, Nils Bertil: Szemelvények Kubinyi Viktor püspök életrajzából. In.: Széles Tamás (szerk.): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 9–24. o.
- Rajki Zoltán: A pünkösdi mozgalom története Magyarországon 1945 és 1961 között. Budapest, 2011.
- Rajki Zoltán – Szigeti Jenő: Szabadegyházak története Magyarországon 1989-ig. Budapest, 2012.
- Salát Gergely: Katolikusok a Kínai Népköztársaságban. Vigilia, 2004/7. sz., 504–517. o.
- Sándor Gábor: Az Ókatolikus Egyház. Hitvallás (a Győri Egyházmegye lapja), 2003/6. sz., 15. o.
- Sasvári László: Egy kereső ember arcélét vizsgálva. In.: Széles Tamás (szerk.): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 25–30. o.
- Sasvári László: Ókatolikus mozgalmak Magyarországon. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1994., 1–2. sz., 81–125. o.
- Sasvári László: Ókatolikusok. História, 1992., 14. évf., 3. sz.. 33–35. o.
- Sárvári Ágnes (főszerk.): Budapesti Közéleti Névmutató 1945-1950. Budapesti Főváros Levéltára kiadványai – Levéltári dokumentáció 4. Budapest, 1980., 230. o.
- Soós Viktor Attila – Szabó Csaba – Szigeti László (szerk.): Egyházüldözés és egyházüldözők a Kádár-korszakban. Szent István Társulat – Luther Kiadó, Budapest, 2010.
- Szántó Konrád: A katolikus egyház története II. (Budapest, 1988.)

Széles Tamás: Kubinyi Viktor püspök teológiája. In: Széles Tamás (szerk): Kubinyi. Magyar Ókatolikus Misszió. Budapest. 2013., 41–51. o.

Széles Tamás: Ókatolikus ébredés. Theológiai Szemle, 2012., 1. sz., 51–55. o.

Széles Tamás (szerk.): Az új utakat kereső katolikus. Kubinyi. 2013., Magyar Ókatolikus Misszió

Zolnai Béla: Magyar janzenisták. 1924.

Zolnai Béla: A janzenizmus kutatás Középeurópában. Universitas Francisco-Josephina, Kolozsvár, Acta Philosophica 4., Kolozsvár, 1944.

Internetes források

Magyar Katolikus Lexikon (egyres címszavak): Döllinger; janzenizmus; konciliarizmus, mariaviták; ókatolikus; Utrechti Unió; laxizmus (lexikon.katolikus.hu), A letöltés dátuma: 2022. április 27.

<https://topszotar.hu/idegen-szavak/unio+mystica>, A letöltés dátuma: 2022. április 27.

Papp Ferenc: Rítusviták. Kézirat, 2013.03.20.; <https://adoc.pub/papp-ferenc-ritusvitak.html>; A letöltés dátuma: 2021. január 2.

Nyögér István: Tudta-e, hogy vannak ókatolikusok hazánkban is? Interjú Kováts Péter ókatolikus pappal; https://zoldkeresztény.blog.hu/2021/01/31/tudta-e_hogy_vannak_ókatolikusok_hazánkban_is?fbclid=IwAR0xpYp_wkWg-NODXEtGqxfkadmQmf_ASZ_6Rhnt7HmVhMwsrQeRW7gYak4; A letöltés dátuma: 2021. február 10.

The Declaration of Scranton. A Profession of Faith and Declaration formulated by the Polish National Catholic Bishops assembled in Lancaster, New York, April 28, 2008

<https://secureservercdn.net/198.71.233.204/4f5.538.myftpupload.com/wp-content/uploads/>; A letöltés dátuma: 2021. február 10.

[2018/01/Declaration-of-Scranton.pdf](https://secureservercdn.net/198.71.233.204/4f5.538.myftpupload.com/wp-content/uploads/2018/01/Declaration-of-Scranton.pdf); A letöltés dátuma: 2021. február 10.

Sz.n.: History of the Old Catholic Movement. The Catskill Mountain Star, 1941.

<https://saint-matthew.org/about/old-catholic-history/>; A letöltés dátuma: 2021. február 17.

Kedda Keough: Catholic Identity

<http://www.ecumenical-catholic-communion.org/>; A letöltés dátuma: 2021. február 17.

Anthony T. Padovano: The American Catholic Church: Assessing The Past, Discerning The Future. Call To Action Conference in Milwaukee, WI, 2003.

<http://www.ecumenical-catholic-communion.org/>; A letöltés dátuma: 2021. február 17.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Cornelius_Jansen; A letöltés dátuma: 2022. április 6.

https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Catholic_Church_of_the_Netherlands#Old_Catholic_Archbishops_of_Utrecht; A letöltés dátuma: 2022. április 6.

Fontosabb ókatolikus honlapok

<http://theunionofscranton.org/>

<https://nordiccatholic.com/>

<https://nordischkatholisch.de/english/>

<https://okatolikus.wordpress.com/>

<https://okatolikus.weebly.com/>

<http://okatolikus.blogspot.com/>

<https://okatolikus.hu/>

<https://www.facebook.com/peter.kovats.35>

<https://www.facebook.com/okatolikus/>

<http://www.krisztuskeresztje.hu/>

<https://saint-matthew.org>

<http://www.cek.eu.com/kereszteny-esszenus-egyhaz/hu/>

<https://johnkersey.org/church/>

<http://www.ccrcc.ca>

<https://san-luigi.org/churches/catholicate-of-the-west/>

Interjú Széles Tamás ókatolikus pappal (Magyarországi Ókatolikus Egyház).

A felvétel 2022. március 30-án készült Budapesten, a P' Art Kávézóban.

Kováts Péter ókatolikus pap levele Györgyi Csabához, 2022. május 22.